

ПРАВОВЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

УДК 343.132

Бобрицький Леонід Володимирович – старший науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Практичні аспекти застосування кримінального процесуального законодавства України щодо установаження місцезнаходження радіоелектронного засобу

У статті проаналізовано низку норм кримінального процесуального законодавства України щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій з установаження місцезнаходження радіоелектронного засобу, внесено пропозиції до чинних законодавчих актів з метою розширення прав оперативних підрозділів зі встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу.

Ключові слова: кримінальне процесуальне законодавство України, негласні слідчі (розшукові) дії, місцезнаходження радіоелектронного засобу.

Постановка проблеми. Зорієнтованість України на світові, зокрема європейські, стандарти у різних сферах суспільного життя вимагає від національних державних інституцій проведення реформ у всіх галузях, серед яких правоохоронна є пріоритетною. Реформування стосується забезпечення захисту життя і здоров'я громадян, інтересів держави, здійснення об'єктивного і неупередженого правосуддя. Особливо актуальним постає питання протидії злочинності і, пере-

дусім, виявам її в організованих формах, що створює реальні загрози національній безпеці держави. Законом України “Про основи національної безпеки України” визначено, що загрозами національним інтересам і національній безпеці України, серед інших, є поширення організованої злочинної діяльності [1].

Проводячи низку реформ у цьому напрямі, вітчизняними законодавцями у 2012 році ухвалено новий Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК України), яким уперше було визначено порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Разом з тим, на нашу думку, правові механізми проведення їх окремих видів, а саме установаження місцезнаходження радіоелектронного засобу, залишаються недостатньо врегульованими.

Аналіз досліджень та наукових публікацій. Проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства, визначеного Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року, досліджували вітчизняні науковці В. І. Бояров, Т. В. Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, С. В. Гончаренко, І. В. Гора, І. І. Когутич, С. С. Кудінов, Л. М. Лобойко, Д. П. Письменний, В. О. Попелюшко, В. В. Рожнова, Є. Ф. Тищенко, Л. Д. Удалова, В. П. Шибіко, О. Г. Яновська. Проте, окремі положення цього Закону України, а саме порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, залишаються недостатньо дослідженими і, на нашу думку, не повною мірою регламентують процедури протидії організованим злочинним угрупованням та злочинним організаціям, своєчасному виявленню вчинених ними злочинів, повному й об’єктивному їх розслідуванню. Актуальність здійснення аналізу деяких норм кримінального процесуального законодавства України, зокрема щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій з установаження місцезнаходження радіоелектронного засобу, визначає мету даної наукової розвідки.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах майже кожна дієздатна людина в Україні користується засобами електронного мобільного зв’язку. Отже, наявність мобільного терміналу в злочинця дає технічну можливість правоохоронним органам встановити його особу, а також і місце її знаходження. На практиці такий спосіб встановлення особи досить часто є єдиною можливістю.

Для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, з метою своєчасного встановлення місця знаходження осіб, які вчинили злочини, оперативними підрозділами може використовуватись увесь спектр визначених законом оперативно-розшукових заходів. Серед таких заходів, крім інших, є установаження місцезнаходження радіоелектронного засобу згідно з положеннями статті 268 Кримінального процесуального кодексу України [2]. У свою чергу, Законом України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” також визначено, що у боротьбі

з організованою злочинністю спеціальним підрозділам органів внутрішніх справ і Служби безпеки України надається право використовувати спеціальні технічні засоби у випадках та порядку, передбачених Законом України “Про оперативно-розшукову діяльність” і Кримінальним процесуальним кодексом України [3].

Разом з тим процедура здійснення такого оперативно-розшукового заходу достатньо складна, відносно довготривала і не забезпечує оперативного вирішення завдань щодо встановлення особи злочинців, або свідків та їх місцезнаходження.

Необхідно зазначити, що встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, згідно з положеннями глави 21 КПК України, є негласною слідчою (розшуковою) дією, яка полягає в застосуванні технічних засобів для локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, в тому числі мобільного терміналу систем зв'язку та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження [4].

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (мобільного терміналу) проводиться виключно на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому ст.ст. 246, 248–250 КПК України.

Закон чітко визначає механізм проведення цієї процедури. Відповідно до вимог ст. 246 КПК України рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених цим Кодексом, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій. У рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії зазначається строк її проведення. Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи.

Слідчий суддя зобов'язаний розглянути клопотання про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії протягом шести годин з моменту його отримання. Розгляд клопотання здійснюється за участю особи, яка подала клопотання.

У клопотанні зазначаються:

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

- найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- короткий виклад обставин злочину, в зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;
- правова кваліфікація злочину із зазначенням статті (частини статті) Кримінального кодексу України;
- відомості про особу (осіб), місце або річ, щодо яких необхідно провести негласну слідчу (розшукову) дію;
- обставини, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину;
- вид негласної слідчої (розшукової) дії та обґрунтування строку її проведення;
- обґрунтування неможливості отримання відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, в іншій спосіб;
- відомості залежно від виду негласної слідчої дії про ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання тощо;
- обґрунтування можливості отримання під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчинили.

До клопотання слідчого, прокурора додається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, у рамках якого подається клопотання.

Слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що:

- вчинений злочин відповідної тяжкості;
- під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії можуть бути отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин.

Ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинна відповідати загальним вимогам до судових рішень, передбачених цим Кодексом, а також містити відомості про:

- прокурора, слідчого, який звернувся з клопотанням;
- злочин, у зв'язку із досудовим розслідуванням якого постановляється ухвала;
- особу (осіб), місце або річ, щодо яких необхідно провести негласну слідчу (розшукову) дію;
- вид негласної слідчої (розшукової) дії та відомості залежно від виду негласної слідчої дії про ідентифікаційні ознаки, які дозволять

унікально ідентифікувати абонента спостереження, телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання тощо;

– строк дії ухвали.

Постановлення слідчим суддею ухвали про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії не перешкоджає повторному зверненню з новим клопотанням про надання такого дозволу [4].

Відповідно до ст. 268 КПК України в ухвалі слідчого судді про дозвіл на встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу в цьому випадку додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання.

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу до постановлення ухвали слідчого судді може бути розпочато на підставі постанови слідчого, прокурора лише у випадку, передбаченому ч. 1 ст. 250 цього Кодексу України, а саме у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (ст.ст. 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини Кримінального кодексу України, негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді у випадках, передбачених цим Кодексом, за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора. У такому випадку прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді [4].

Висновки. Розглянувши порядок проведення негласної слідчої (розшукової) дії “встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу”, можна дійти висновку, що процедура її проведення складна, не достатньо ефективна і не дає можливості оперативно протидіяти злочинним проявам, особливо їх організованим формам.

Зважаючи на те, що Законом України “Про оперативно-розшукову діяльність” визначено завдання, а саме пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, вважаємо за необхідне внести зміни до чинних законодавчих актів, визначивши, що оперативні підрозділи мають право самостійно встановлювати місцезнаходження радіоелектронного засобу, використовуючи власні технічні можливості.

Список використаних джерел

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV (зі змінами і доп.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст. 351.

Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)

2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ (зі змінами і доп.)// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 22. – Ст. 303.

3. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-ХІІ (зі змінами і доп.)// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 35. – Ст. 358.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI (зі змінами і доп.)// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013 – № 9–10, № 11–12, № 13. – Ст. 88.

В статье проанализирован ряд норм уголовного процессуально-го законодательства Украины относительно проведения негласных следственных (розыскных) действий по установлению местонахождения радиоэлектронного средства, внесены предложения в действующие законодательные акты с целью расширения прав оперативных подразделений по установлению местонахождения радиоэлектронного средства.

The article deals with a number of rules of the criminal procedure legislation of Ukraine concerning the undercover investigative (re-search) actions to installation location of the electronic means, the propositions amending existing legislation to empower operational units to installation location of the electronic means are given.

Стаття надійшла до редакції журналу 26 листопада 2013 року.